

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Шаблистого Володимира Вікторовича –
на дисертацію Кирбят'єва Олега Олександровича на тему
«Кримінально-правова охорона професійної діяльності працівників
правоохоронних органів», поданої на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право
та кримінологія; кримінально-виконавче право**

Актуальність теми дисертації. На підставі вивчення дисертації, автореферату дисертації та копій публікацій Кирбят'єва О.О., слід зазначити наступне.

Обрана тема відповідає спеціальності наукового пошуку та визначається, перш за все, тим, що з огляду на важливість діяльності правоохоронних органів України для забезпечення захисту суверенітету й територіальної цілісності України, її економічної та інформаційної безпеки, безпеки суспільства, охорони громадського порядку тощо на законодавчому рівні встановлено систему особливих заходів державного захисту працівників правоохоронних органів від перешкоджання виконанню покладених на них обов'язків і здійсненню наданих прав, а також від посягань на життя, здоров'я, житло та майно як зазначених осіб, такі і їх близьких родичів, у зв'язку зі службовою діяльністю цих осіб. Правовою основою захисту працівників правоохоронних органів і їх близьких родичів є насамперед Конституція України та Кримінальний кодекс України. Кримінальну відповідальність за посягання на зазначені вище цінності (суспільні відносини) передбачено в низці кримінально-правових норм, розміщених у Розділі XV «Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів» у ст. 342, 343, 345, 347–349 КК України.

Статистичні дані свідчать про невтішні тенденції вчинення таких кримінальних правопорушень, лівову частку яких становлять опір працівникові правоохоронного органу та погроза або насильство щодо

працівника правоохоронного органу. Насторожує суттєва різниця між кількістю кримінальних правопорушень, внесених до ЄРДР, повідомлень про підозру та числом кримінальних проваджень, переданих до суду з обвинувальним актом. Так, приміром, у 2020 р. було зареєстровано 700 кримінальних правопорушень, передбачених ст. 345 (всі частини) КК України, а засуджено – 288 осіб. Система норм про відповідальність за кримінальні правопорушення, що посягають на професійну діяльність працівників правоохоронних органів, є суперечливою, а тому потребує наукового переосмислення та вдосконалення.

В цілому, можна з упевненістю сказати, що порушені автором у дисертаційному дослідженні проблеми та запропоновані шляхи їх вирішення також підтверджують актуальність обраної теми наукового пошуку.

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні, обумовлюється передусім тим, що завдання дослідження, методологія і методика роботи, її науковий інструментарій виглядають обґрунтованими з точки зору вимог до наукового дослідження такого роду.

Аналіз структури дисертаційного дослідження показує, що остання логічно пов'язана з визначеними метою, задачами, об'єктом і предметом дослідження і передбачає висвітлення тих питань, які безпосередньо стосуються обраної автором теми. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, які включають десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 450 сторінок, з яких основний текст – 380 сторінок, список використаних джерел (447 найменувань) – 57 сторінок, додатки – 30 сторінок.

Викладені у вступі та розділах основної частини дисертації положення, які стосуються постановки проблеми в цілому, окремих її аспектів, переконують у тому, що відповідні питання є теоретично і практично важливими, перспективними для наукового дослідження.

Про перспективність і доцільність, а також своєчасність звернення наукового пошуку Кирбят'єва О.О. на проблеми кримінально-правової охорони професійної діяльності працівників правоохоронних органів свідчить те, що дисертація виконана в Національній академії внутрішніх справ відповідно до: Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері

прав людини на період до 2020 р. (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.11.2015 № 1393-р); Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр. (Указ Президента України від 20.05.2015 № 276/2015); Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 25.08.2015 № 501/2015); Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 06.05.2015 «Про заходи щодо посилення боротьби зі злочинністю в Україні» (Указ Президента України від 16.06.2015 № 341/2015); Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» (Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015); Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 рр. (постанова загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016); Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 26.05.2015 № 287/2015); плану проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт Національної академії внутрішніх справ на 2020 р.

Про обґрунтованість отриманих даних і сформульованих висновків свідчить аналіз теоретичної основи дисертації, її інформаційного та емпіричного підґрунтя. При написанні роботи автор опрацював достатній масив наукової літератури: наукові праці фахівців, у тому числі зарубіжних, у галузі теорії права, адміністративного права, кримінального права, кримінології, кримінально-виконавчого права та ін.

Емпіричну основу дослідження становлять результати вивчення та узагальнення судової практики у справах про посягання на працівників правоохоронних органів (усього 1021 судове рішення за ст. 342, 343, 345, 347–349 КК України з Єдиного державного реєстру судових рішень та пошуково-аналітичної системи «Прецедент»), що були розглянуті судами України впродовж 2010–2020 рр.; узагальнення судової практики, здійснені Верховним судом України, вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних та кримінальних справ; дані звітності Державної судової адміністрації (форми № 6 та № 7) та Офісу генерального прокурора (форма № 1) за 2010–2020 рр.; узагальнені результати опитування пересічних громадян (1002) та працівників правоохоронних органів (652), здійсненого Інститутом соціологічних досліджень та громадських ініціатив (ISRSI) за розробленою дисертантом анкетною.

Зібраний теоретичний та емпіричний матеріал аналізується з використанням різноманітних методів наукового пошуку. Належна методологія дослідження є підтвердженням достовірності наукових положень, висновків і результатів, викладених у рецензованій роботі.

Наукова новизна висновків, пропозицій та рекомендацій, сформульованих у дисертації, полягає в тому, що за сутністю, характером і змістом вирішеного наукової проблеми дисертація Кирбят'єва О.О. є комплексним монографічним дослідженням, в якому розроблено концептуальні підходи до кримінально-правової охорони професійної діяльності працівників правоохоронних органів та запропоновано шляхи вирішення її актуальних теоретичних, законодавчих і практичних проблем. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків, запропонованих особисто здобувачем, зокрема уперше:

– запропоновано в межах аналізу проблематики кримінально-правової охорони суспільних відносин, розроблення й удосконалення фундаментальних теоретичних засад кримінально-правової науки оперувати поняттями «кримінально-правова охорона», «стан кримінально-правової охорони» та «модель кримінально-правової охорони»;

– запропоновано в широкому розумінні кримінально-правову охорону, що формалізується в сукупності (системі) кримінально-правових норм через застосування таких методів кримінально-правової політики, як криміналізація, декриміналізація, пеналізація та диференціація, визнавати результатом реалізації однієї з юридичних цілей кримінально-правової політики держави на правотворчому рівні, яка спрямована на забезпечення авторитету органів державної влади від суспільно небезпечних посягань;

– сформовано модель кримінально-правової охорони шляхом визначення конкретного обсягу та меж кримінально-правової заборони за допомогою загальних і спеціальних норм, типових конструкцій визначення простого й кваліфікованого складів кримінального правопорушення, кола потерпілих, суб'єкта тощо;

– визначено стан кримінально-правової охорони авторитету органів державної влади та професійної діяльності працівників правоохоронних органів зокрема через ефективність кримінально-правових заборон, показником яких можуть бути кількісно-якісні показники злочинності

певного виду, проблеми з кримінально-правовою оцінкою суспільно небезпечних діянь унаслідок недосконалості кримінального закону, його вади чи прогалин, аналіз застосуванням покарання та інших заходів кримінально-правового характеру, їх запобіжний потенціал, показником якого є кількість рецидивної злочинності в цій сфері тощо;

– змістом такої охорони визначено убезпечення від кримінально-протиправних посягань на права та інтереси працівників правоохоронних органів при виконанні ними професійних обов'язків через криміналізацію суспільно небезпечних посягань та їх пеналізацію, а при встановленні факту вчинення кримінального правопорушення – застосуванні кримінально-правових норм, що полягає в кримінально-правовій оцінці таких діянь та визначенні заходів кримінально-правового характеру, що можуть бути до них застосовані.

Практичне значення дисертаційного дослідження, яке розглядається, не викликає сумнівів, адже його результати вже впроваджено у правозастосовній діяльності та освітньому процесі.

Повнота викладу в опублікованих працях наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні положення дисертації викладено в 27 наукових працях, з них: 1 – монографія; 16 – статті в наукових фахових виданнях України; 4 – статті в наукових періодичних виданнях інших держав за профілем дисертації (Словацька Республіка та Республіка Польща); 6 – матеріали конференцій.

Наукові публікації дисертанта свідчать про його послідовну роботу над розв'язанням поставленого наукового завдання впродовж 2016-2021 років. У публікаціях достатньо відображені всі розділи дисертаційної роботи.

Також слід зазначити, що результати дисертаційного дослідження достатньо апробовані.

Оформлення дисертації. Дисертація Кирбят'єва О.О. оформлена згідно з нормативними вимогами і стандартами, які передбачені для такого виду досліджень. Робота написана державною мовою з дотриманням наукового стилю, що оптимально поєднує складові представленого дослідження. Положення, висновки та пропозиції, що містяться в науковій праці, характеризуються завершеністю, аргументованістю та послідовністю. Після ознайомлення із матеріалами дисертаційного дослідження, а також

авторефератом дисертації слід зазначити, що автореферат дисертації повністю відображає зміст основних положень дисертації.

У цілому позитивна оцінка проведеного дисертаційного дослідження не виключає можливість та необхідність *зазначити про певні зауваження та недоліки, що можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації.*

1. Предметом дослідження визначено кримінально-правову охорону професійної діяльності працівників правоохоронних органів. Мету дослідження сформульовано як комплексне наукове розв'язання проблеми щодо забезпечення кримінально-правової охорони професійної діяльності працівників правоохоронних органів на доктринальному, законодавчому та правозастосовному рівнях і формування на цій підставі теоретичних положень та пропозицій щодо вдосконалення кримінального законодавства й практики його застосування в Україні.

Разом з тим, першим пунктом висновків заявлено, що у дисертації на основі узагальнення концепцій українських і зарубіжних учених, законодавства й багаторічної практики правоохоронних органів України та інших країн розроблено наукові положення й отримано результати, що в сукупності розв'язують важливу наукову проблему визначення теоретичних засад кримінально-правової охорони професійної діяльності працівників правоохоронних органів і практичних рекомендацій щодо вдосконалення законодавства та практики його застосування

Нагадаю, що структура основного змісту роботи складається з чотирьох розділів, що вміщують десять підрозділів. Загалом, не заперечуючи проти обраного авторського підходу, вважаю, що здійснити аналіз всіх концепцій вітчизняних і зарубіжних учених, законодавства та багаторічної практики правоохоронних органів України та інших країн, а тим більше надати їм повноцінну характеристику, в межах однієї дисертаційної праці, майже неможливо. За таких умов, кожен автор ризикує частину питань залишити поза увагою, що спостерігається і у роботі О.О. Кирбят'єва (не вказано, чому, наприклад, було розглянуто досвід саме цих країн, критерії їх обрання, яка їх системність, що об'єднує, які гіпотези були висунуті автором в ході дослідження і чи спростовані вони або підтверджені, на що була звернута увага при вивченні кримінальних проваджень тощо).

Зрозуміло, що обсяг матеріалу є занадто великим для однієї дисертаційної праці.

2. Як відмічалось, на підтримку заслуговує обрана дисертантом методологічна база дослідження. Як правильно відзначає автор, методи дослідження базуються на положеннях діалектики. Зокрема, здобувач вказує «з-поміж філософських застосовано діалектичний, за допомогою законів та категорій діалектики визначено сутність і зміст кримінально-правової охорони професійної діяльності працівника правоохоронного органу, зокрема діалектичний закон взаємного переходу кількісних і якісних змін використано для обґрунтування меж кримінально-правової охорони та оцінювання правомірності дій правоохоронців під час виконання професійних обов'язків».

На мою думку, доцільно було б уточнити яку ж саме діалектику автор використовує в основі свого дослідження, матеріалістичну чи ідеалістичну, бо вони є взаємовиключними у низці принципових положень. Про необхідність такого визначення у дослідженнях науковців вже неодноразово наголошували, зокрема, В. Д. Гончаренко, В. О. Навроцький, О. Н. Ярмиш та інші.

3. У науковій новизні вказано, що за результатами дослідження особливостей кримінально-правової охорони професійної діяльності представників влади за законодавством окремих зарубіжних країн запропоновано три суттєві доповнення до чинного КК України. Разом з тим, у тексті дисертації мною виявлено й інші підстави для таких змін. Хочеться під час захисту почути їх від автора.

4. Останнє, світоглядне. На жаль, загально відомим є той факт, що досліджувані автором статті 342, 343, 345, 347–349 КК України не виконують покладені на них функцію, в першу чергу охоронну. Мова йде про те, що прокуратура, суд, навіть керівники поліції дуже неохоче сприяють попаданню в офіційну статистику всяких там опорів та втручань у діяльність їх підлеглих. Фактично має місце вибіркове застосування норм кримінального закону – воно залежить від рівня взаємовідносин – керівник правоохоронного органу – процесуальний керівник – суд. У дисертації мною так і не знайдено відповідь для вирішення цієї проблеми, проте закладено підґрунтя для цього. Вважаю, що наступне суто кримінологічне дослідження

зможє зробити механізм правового забезпечення професійної діяльності працівників правоохоронних органів дійсно дієвим.

В цілому зроблені зауваження слід розглядати як запрошення дисертанта до подальших наукових досліджень та дискусій і вони не є свідченням неповноти або хибності результатів дисертації.

На підставі викладеного вважаю, що дисертація **Кирбят'єва Олега Олександровича на тему «Кримінально-правова охорона професійної діяльності працівників правоохоронних органів»** є завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій містяться наукові положення та науково обґрунтовані результати для науки кримінального права, що розв'язують важливу науково-прикладну проблему. Робота відповідає вимогам пп. 9, 10 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, основним вимогам до дисертацій та авторефератів дисертацій та іншим керівним документам Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України, а її автор заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

**Офіційний опонент –
професор кафедри
кримінального права та кримінології
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор**

 Володимир ШАБЛИСТИЙ

Підпис Шаблистого В.В. засвідчую:

**Т.в.о. першого проректора
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор
заслужений діяч науки і техніки України** **Олександр ЮНІН**

